

Wpływ ogiera czystej krwi arabskiej Elsing na hodowlę koni małopolskich w Stadninie Koni Walewice

Weronika Szustkiewicz,
Magdalena Łuczyńska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie,
Katedra Hodowli Koni i Jeździectwa

Rasa koni małopolskich po raz pierwszy została oficjalnie określona w 1962 roku w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa, dotyczącym prowadzenia ksiąg zwierząt zarodowych. Są to konie szlachetne, które powstały w wyniku krzyżowania koni hodowanych w Małopolsce z końmi orientальnymi – między innymi arabskimi. Współcześnie głównym celem hodowli koni małopolskich jest otrzymanie konia wszechstronnego, nadającego się niemal do wszystkich dyscyplin sportowych, dobrze wykorzystującego paszę, odznaczającego się suchą konstytucją, plennością, długowiecznością, zdrowiem i wysoką wytrzymałością. Najbardziej pożądane są osobniki o żywym, ale jednocześnie łagodnym temperamencie [8, 15, 17, 32].

Od lat 70. XX w. w Państwowej Stadninie Koni Walewice (która odegrała kluczową rolę w tworzeniu wzorca rasowego konia małopolskiego) dążono do stworzenia konia odznaczającego się urodą, a także efektywnym ruchem i dzielnością, który osiągnąłby znaczące wyniki w sporcie – głównie Wszechstronnym Konkursie Konia Wierzchowego (WKKW) [22, 29]. W praktyce oznaczało to sprostanie trudnemu zadaniu, jakim jest odpowiedni dobór reproduktorów, ponieważ na wartość użytkową oraz charakter i cechy psychiczne potomstwa, a w szczególności ogierów, istotny wpływ ma rasa ojca [4, 26].

Z tego powodu od XIX w. w procesie rozrodu oprócz ogierów małopolskich używane były reproduktory ras tzw. czystych – czystej krwi arabskiej, pełnej krwi angielskiej oraz rasy angloarabskiej [27]. Szczególnie dużą uwagę skupiano na drugiej z wymienionych ras, gdyż jej dolew wpływa na zwiększenie szybkości oraz podniesienie wzrostu i tak zwaną suchość tkanki [5, 23]. Zdecydowanie rzadziej stosowano w hodowli ogierzy czystej krwi arabskiej, mimo że wysokie wskaźniki rozrodu rasa małopolska zawdzięcza między innymi dużemu dolewowi tej krwi [4, 6, 7, 17]. Według Budzyńskiego i in. [4] córki ogierów czystej krwi arabskiej charakteryzują się dłuższym okresem użytkowania rozplodowego, a klacze kryte tymi ogierami osiągają wysokie wskaźniki re-

produkcyjne [7]. Niezaprzeczalnie użycie reproduktorów czystej krwi arabskiej wpływa na pokrój potomstwa, dodając sylwetce lekkości i orientального wyrazu.

Między innymi dlatego w roku 1986 w Walewicach boks ogiera czołowego zajął – czystej krwi arabskiej Elsing (El Paso – Elsinoe po Celebes) hodowli SK Janów Podlaski, jako jedyny koń tej rasy (fot. 4, IV str. okł.). Wcześniej przez dwa sezony brał udział w gonitwach na torach wyścigowych, gdzie siedmiokrotnie zajął miejsce na podium, w tym dwukrotnie pierwsze. Łącznie startował w 11 gonitwach [11]. Ten gniady ogier w typie Kuhailana został sprowadzony do stadniny przez ówczesnego hodowcę Michała Maciejewskiego [29]. Jak podaje Wierzbicka-Maciejewska [32] mimo niewielkiego wzrostu wyróżniał się suchością, wyraźnie zarysowanymi ścięgnami i dobrym ruchem, zarówno w klusie, jak i galopie. Jak można wnioskować ze wspomnień autorki [32], był koniem ufnym w kontakcie z człowiekiem, odważnym i chętnie pokonywał przeszkody w terenie. W czasie swojego pobytu w Walewicach regularnie pracował pod siodłem, a nawet dwukrotnie wziął udział w rajdach długodystansowych na dystansie 80 i 120 km, które ukończył w doskonałej kondycji i bez urazów. Zanim został sprzedany w roku 1995 do Francji, krył również w SK Ochaby, z której to stadniny wywodzą się po ogierze Elsing bardzo dobre konie wyścigowe – ogier półkrwi angloarabskiej Goniec (Elsing – Gorycja po Campetot) i klacz czystej krwi angloarabskiej Sugestia (Elsing – Subrina po Cynik).

Ojcem ogiera Elsing był, urodzony w 1967 roku legendarny El Paso (Czort – Ellora po Witraż) hodowli SK Janów Podlaski. Wywodził się z rodu Kuhailan Haifi or.ar., a konie z tego rodu charakteryzują się doskonałą tkanką, wydajnym ruchem i wysoką wartością użytkową [25]. El Paso bardzo szybko udowodnił swoją wartość, przez 2 sezony startował z powodzeniem w wyścigach konnych, dziewięciokrotnie zajmując miejsce na podium. Wyróżnił się jako reproduktor w Polsce, a w roku 1976 został wydzierżawiony do USA, gdzie zdobył tytuł czempiona w kategorii Stallion Halter. Stanówka tym ogierem kosztowała w tamtym czasie 5 tys. dolarów. Po powrocie do kraju w 1978 r. nadal był wykorzystywany w polskiej hodowli i krył w Janowie Podlaskim. W 1981 roku w wieku 14 lat został sprzedany do USA za milion dolarów [11, 25]. Pozostawił po sobie liczne potomstwo (ponad 150 koni), wśród których znalazły się zasłużone w polskiej hodowli ogierzy: trójkoronowany czempion Polski Europejczyk (od Europa po Bandos), Etogram (od Etruria po Palas) i Fason (od Fladra po Celebes) oraz czempionka USA Wizja (od Warmia po Comet) i wiceczempion USA Eros (od Eskapada po Nabor).

Po stronie ojca znajdujemy w rodowodzie również tak znane ogierzy, jak: Wielki Szlem (Ofir – Elegantka po Bakszysz) i Witraż (Ofir – Makata po Fetysz), który jest z kolei ojcem legendarnego ogiera Bask (Witraż – Bałałajka po Amurath Sahib). Matka ogiera Elsing – Elsinoe (Celebes – Elipsa po Pietuszok) wywodzi się z niezwykle cennej w hodowli rodziny żeńskiej Cherifa or.ar. [25]. W jej rodowodzie można również odnaleźć ogiera Witraż i to dwukrotnie. Natomiast dziadek Elsinoe – Pietu-

szok był znanym koniem wyścigowym. Jeden z jego wnuków – wybitny wyścigowo ogier Wiking (Etap – Wilma po Pietuszek), miał na swoim koncie 20 zwycięstw [32]. Elsinoe dała między innymi klacz Elestora po ogierze Europejczyk, która okazała się dobrą matką koni wyścigowych (Elebi po Pamir od Elestora, El Albia po Pamir od Elestora). Natomiast półbrat ogiera Elsing – El Konto (Gil – Elsinoe) pozostawił po sobie równie cenne potomstwo wyścigowe, z którego na przykład Machmut Nur (El Konto – Mekka IV po Raswan) aż piętnastokrotnie zajął miejsce na podium, z czego 4 razy pierwsze i 8 drugie miejsce.

Podjmując decyzje użycia w hodowli ogiera Elsing, główny hodowca – Michał Maciejewski – zamierzał dodać walewickim koniom, cech rasy arabskiej takich jak: dzielność, wytrzymałość oraz tzw. bukiet arabski [19, 21, 28], a także oprócz urody: poprawić suchość tkanki i podnieść wydolność [21]. Elsing pozostawił w Stadninie Walewice 52 sztuki potomstwa, w tym słynącego z wyników sportowych i hodowlanych ogiera Berlin Bej (fot. 3, IV str. okł.) [21, 22, 29]. Wszystkim jego walewickim synom urodzonym w tej stadninie dodawano charakterystyczną końcówkę -Bej. Dzieci „janowskiego ogiera” charakteryzowały się poprawną budową, suchością tkanki, a klacze ponadto wyjątkową urodą [32]. Na tle innych reproduktorów kryjących w tym samym czasie w walewickiej stadninie jest to bardzo dobry wynik [3, 27].

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie wpływu ogiera Elsing na hodowlę koni rasy małopolskiej w Stadninie Koni Walewice. W tym celu przeprowadzono analizę danych dotyczących charakterystyki biometrycznej oraz ocen bonitacyjnych uzyskanych po nim klaczy i ogierów. Materiał do badań pochodził z dokumentacji hodowlanej SK Walewice. Przedstawiono również wybrane osiągnięcia sportowe jego najwybitniejszych córek, synów i dalszego potomstwa na podstawie dostępnej literatury i wyników sportowych.

Standard rasy zakłada, że wysokość w kłębie koni małopolskich powinna oscylować w granicach 160-168 cm w przypadku ogierów oraz od 157 do 165 cm w przypadku klaczy. Z dokumentacji wynika, że kwalifikowane są konie nieco wyższe, nieprzekraczające jednak 170 cm [1, 17, 20, 24]. Ogierzy arabskie używane do uszlachetniania rasy małopolskiej nie powinny być zatem zbyt niskie (co najmniej 150 cm wzrostu), ponieważ wskaźniki biometryczne są cechami wysoko odziedziczalnymi [1, 5, 30]. Kryte powinny być nimi klacze o już utrwalonym typie i kalibrze, które w rodowodach nie posiadają zbyt blisko przedstawicieli tej rasy [30]. Między innymi dlatego z dużą ostrożnością stosowano w hodowli koni małopolskich dolew krwi arabskiej. Jak wynika z danych przedstawionych przez Budzyńskiego [5] w latach 1960-1986, we wszystkich polskich stadninach państwowych, do uszlachetniania koni małopolskich wykorzystano jedynie 7 ogierów arabskich. Średnia wysokość w kłębie tych ogierów wynosiła 153,6 cm, obwód klatki piersiowej 179,6 cm, a obwód nadpęcia 19,29 cm.

Elsing, mimo iż wpisywał się we wspomniane kryteria, miał nieco mniejsze wymiary biometryczne (151-175-19,25),

niż wcześniej używane ogierzy arabskie. Stwierdzono jednak, że użycie ogiera Elsing wpłynęło pozytywnie na potomstwo klaczy z nim kojarzonych: średni wzrost potomstwa wyniósł 158,46 cm w przypadku klaczy i 162,07 cm w odniesieniu do ogierów (tab. 2 i 3). Efekt ten został osiągnięty również dlatego, że walewickie klacze po latach prowadzonej selekcji i prac hodowlanych miały już „utrwalony kaliber i poprawny typ” [23]. Wśród najczęściej krytych przez niego klaczy znalazły się między innymi Haitanka (po Szafir) o wymiarach 169-193-21,5 cm, Berdanka (po Akwen) 167-191-20 cm czy Laponia (po Judex) 166-195-21,5 cm, które dały potomstwo o średnim wzroście 161,50 cm, bonitowane nawet na 81 pkt. Większość małopolskiego potomstwa po ogierach czystej krwi była zwykle niższego wzrostu. Według Sobczaka i Szywały [27] średnia wysokość w kłębie ogierów małopolskich, pochodzących po ogierach arabskich w pierwszym pokoleniu, wynosiła tylko 154,5 cm. W przypadku ogiera Elsing, szczególnie w latach 1988 i 1993, uzyskano wyjątkowo wysokie potomstwo płci męskiej (średnia odpowiednio 165,50 cm i 164,00 cm). Natomiast średnia dla klaczy urodzonych w roku 1990 wyniosła aż 162,67 cm (tab. 2, 3). To więcej niż podają Budzyński i in. [2] dla potomstwa małopolskiego pochodzącego z SK Janów Podlaski (średnia wzrostu 158,9 cm). Również badania Kulisy i in. [21] wykazały, że potomstwo po ogierach arabskich niezwykle rzadko przekraczało wzrost 165 cm. Oznacza to, że stosowane wobec ogiera Elsing kojarzenia, zaowocowały wyjątkowo dużym wzrostem potomstwa. Jak natomiast podaje Wierzbicka-Maciejewska [32] w drugim pokoleniu jego potomstwo było jeszcze wyższe. Należy pamiętać, że od końca lat 80. kładziono coraz większy nacisk na hodowlę koni predysponowanych do sportu, a jak wykazały liczne badania, istnieje wyraźny związek między wzrostem koni a ich wynikami w sporcie [9, 19, 21]. Jak podaje Chachuła i Kędziński [9] średni wzrost koni sportowych w latach 1953-79 wynosił 163,6 cm, a dla koni małopolskich 160,7 cm. Większość małopolskich koni sportowych (58,1%) mierzyła wtedy poniżej 160 cm. Odpowiednio prowadzona w kolejnych latach selekcja i dobór ogierów (głównie pełnej krwi angielskiej i czystej krwi angloarabskiej) wpłynęła na poprawę wzrostu i kalibru koni małopolskich [20], a średnia wysokość w kłębie ogierów kryjących w SK Walewice wzrosła ze 159,3 cm w latach 1965-1974 do 165,2 cm w latach 1985-97 [22]. Zważywszy na fakt, że analizowane potomstwo pochodziło po ogierze arabskim, można uznać, że uzyskano pozytywny efekt kojarzenia.

Analizując dane dotyczące średniego obwodu klatki piersiowej potomstwa ogiera Elsing, urodzonego w Walewicach (tab. 1) można zauważyć, że parametr ten (średnia obwodu klatki piersiowej – 186,42 cm) kształtował się na podobnym poziomie u koni małopolskich po ogierach arabskich również w SK Janów Podlaski [2]. Wykazana w badaniach Budzyńskiego i in. [2] średnia obwodu klatki piersiowej wynosiła 184,7 cm. Także w przypadku potomstwa po innych ogierach arabskich, analizowanych przez Sobczaka i Szywałę [27] uzyskano takie same wartości. Należy nadmienić jednak, że konie

Tabela 1

Charakterystyka biometryczna potomstwa ogiera Elsing, z uwzględnieniem liczby bonitowanych osobników obu płci

Rok	Liczba potomstwa	Liczba bonitowanych osobników	Bonitacja (średnia pkt)	Wysokość w kłębie (średnia w cm)	Obwód klatki piersiowej (średnia w cm)	Obwód nadpęcia (średnia w cm)
1988	6	5	79,40	162,17	186,67	20,50
1989	5	2	79,00	158,33	184,67	20,33
1990	5	3	79,33	161,30	189,40	20,30
1991	4	3	79,33	160,50	183,25	19,50
1992	7	3	78,67	157,00	188,00	20,17
1993	9	6	79,50	162,00	189,38	20,88
1994	5	2	78,00	159,60	186,00	20,10
1995	11	6	79,33	159,56	184,00	20,39
Razem	52	30	79,07	160,06	186,42	20,27

te były niższe od potomstwa ogiera Elsing. Jak już wspomniano, wysokie konie wykazują większe predyspozycje do sportu, a w szczególności do skoków przez przeszkody, na co w tamtym okresie zwracano szczególną uwagę [9].

Wyniki badań Kulisy i in. [21] wyraźnie wskazują na zależność między obwodem klatki piersiowej i wysokością w kłębie a udziałem w rodowodach koni małopolskich krwi arabskiej. Według powyższych badań konie małopolskie, których ojcami były konie arabskie, są niższe i mają znacznie mniejszy obwód klatki piersiowej. Przedstawione wyniki potomstwa analizowanego ogiera Elsing (tab. 1) dowodzą, że stosując odpowiedni dobór klaczy, udało się uzyskać konie wyższe i o większym obwodzie klatki od uzyskanych po innych ogierach arabskich [2, 27]. Warto również zaznaczyć, że wśród analizowanych koni zdarzały się też osobniki o wyjątkowo dużym obwodzie klatki piersiowej (np. Horałka S od Horodenka po Blagier – 198 cm). Na podstawie danych przedstawionych w tabeli 2 i tabeli 3, stwierdzono, że nie była to grupa wyrównana pod względem tego parametru. W przypadku klaczy (tab. 2) odnotowano większą zmienność w kolejnych latach niż w przypadku ogierów (tab. 3). Najniższą średnią wśród klaczy charakteryzowały się osobniki z rocznika 1988 a najwyższą z 1990. Natomiast w odniesieniu do ogierów, średni obwód klatki piersiowej był bardziej zróżnicowany na przestrzeni lat. Najmniejszą średnią odnotowano w stosunku do rocznika 1989, a największą 1988 (tab. 3).

Jednym z pozytywnych efektów kojarzenia ogiera Elsing z walewickimi klaczami było uzyskanie dużej kościści. Średni obwód nadpęcia wyniósł 20,27 cm (tab. 1): 19,65 cm dla klaczy i 21,03 cm dla ogierów (tab. 2 i 3). Wartości średnie obwodu nadpęcia w poszczególnych latach nie ulegały dużym wahaniom. Nadmienić należy jednak, że w wynikach uwzględniono dane potomstwa nieprzeznaczonego do dalszej hodowli (osobniki niebonitowane). Odnosi się to do klaczy, u których obwód

nadpęcia wyniósł 18,00 cm, a u ogierów 20,00 cm. Jak wynika z danych przedstawionych przez Kulisę i in. [21] średni obwód nadpęcia żeńskiego potomstwa, uzyskiwanego z kojarzenia klaczy małopolskich z ogierami arabskimi zwykle oscylował w granicach 19-20 cm. Natomiast wśród córek ogiera Elsing zdecydowana większość miała 20 cm lub 20,5 cm (15 na 19 zbonitowanych klaczy). Należały do nich między innymi zasłużone w hodowli klacze Jutrzenka i Jutrznia od Juna po Szafir, Haida od Haitanka po Akwen czy Fryzja od Frontiera po Hispar, Fryda od Fryga po Judex, Beduinka od Berdanka po Akwen, Brazylia od Berdanka po Akwen.

Dodatni wpływ ogiera Elsing na kościść stwierdzono również w odniesieniu do jego męskiego potomstwa. Wśród badanej grupy koni odnotowano osobniki, których obwód nadpęcia wyniósł nawet 22 cm. Mogły się nim poszczycić takie ogiery jak Fax Bej od Frygia po Humor, Hakim Bej od Haiti po Hippies, Harris Bej od Hreczawa po Blagier, Alt Bej od Aftona po Sajan, które pozostawiły po sobie znaczącą liczbę wartościowego pod względem hodowlanym potomstwa. Natomiast średnia (21,03 cm) była zdecydowanie wyższa niż przeciętna wartość tego parametru (średnia 19,60 cm), uzyskana wśród męskiego potomstwa koni małopolskich po ogierach czystej krwi wyhodowanych do lat 80. ubiegłego wieku [27]. Według Budzyńskiego i in. [2] wyraźnie słabsze rezultaty, we wspomnianym okresie, osiągnęły również ogiery małopolskie z hodowli SK Janów Podlaski (średnia dla ogierów 20,5 cm).

Przyjmuje się, że dobrze rozwinięty aparat ruchu (kości, stawy i ścięgna) stanowi o wartości użytkowej konia. Badania Jodkowskiej i in. [13] wskazują na istnienie zależności między indeksem kościści a przydatnością koni do konkretnych konkurencji jeździeckich. Według autorów parametr ten ma istotnie wyższą wartość u koni skokowych niż ujeżdżeniowych. Badania Komosy i Godynickiego [16] wykazały korelacje między obwodem nadpęcia a obwodem klatki piersiowej przy różnych ty-

Tabela 2

Charakterystyka biometryczna i ocena bonitacyjna córek ogiera Elsing

Rok	Liczba klaczy	Liczba bonitowanych klaczy	Bonitacja (średnia pkt)	Wysokość w kłębie		Obwód klatki piersiowej		Obwód nadpęcia	
				średnia (cm)	odchylenie standardowe	średnia (cm)	odchylenie standardowe	średnia (cm)	odchylenie standardowe
1988	2	1	80,00	155,50	3,54	176,50	9,19	19,00	1,41
1989	4	2	79,00	158,50	4,95	189,00	9,90	20,00	0,00
1990	3	3	79,33	162,67	0,58	191,67	6,11	19,83	0,76
1991	4	3	79,33	160,50	1,00	183,25	2,36	19,50	0,41
1992	4	2	78,00	153,33	8,62	186,00	10,15	19,33	1,15
1993	3	2	79,00	158,67	3,05	189,67	7,64	19,33	0,58
1994	4	2	78,00	159,50	4,36	185,50	1,73	20,13	0,48
1995	6	4	79,00	159,00	2,83	185,60	4,04	19,80	0,27
Suma/średnia	30	19	78,96	158,46		185,90		19,65	

Tabela 3

Charakterystyka biometryczna i ocena bonitacyjna synów ogiera Elsing

Rok	Liczba ogierów	Liczba bonitowanych ogierów	Bonitacja (średnia pkt)	Wysokość w kłębie		Obwód klatki piersiowej		Obwód nadpęcia	
				średnia (cm)	odchylenie standardowe	średnia (cm)	odchylenie standardowe	średnia (cm)	odchylenie standardowe
1988	4	4	79,25	165,50	1,29	191,75	2,36	21,25	0,29
1989	1	-	-	158,00	-	176,00	-	21,00	-
1990	2	-	-	159,25	1,06	186,00	7,07	21,00	0,71
1991	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1992	3	1	80,00	160,67	3,51	190,00	4,36	21,00	0,00
1993	6	4	79,75	164,00	2,34	189,20	4,97	21,80	0,45
1994	1	-	-	160,00	-	188,00	-	20,00	-
1995	5	2	80,00	160,25	5,50	182,00	6,58	21,13	0,85
Suma/średnia	22	11	79,75	162,07		186,14		21,03	

pach użytkowych koni, co świadczy o znaczeniu tych parametrów podczas selekcji koni do konkretnych dyscyplin sportowych. Wartość indeksu kośćistości koni po ogierze Elsing (12,67%) jest duża jak na konie wierzchowe. Według Tomczyk-Wrony [31] indeks ten dla koni wierzchowych powinien wynosić 12-12,5%. Jednak, jak zauważa Staszalek [28] stosunkowo duży obwód nadpęcia może mieć pozytywny związek z małą ilością ponoszonych przez konie małopolskie kontuzji, zwłaszcza w sporcie wyczynowym. W szczególności dotyczy to koni startujących w konkurencji WKKW, gdzie jak już wcześniej zauważyli Chachuła i Kędziński [9],

najlepiej sprawdzają się konie nieco mniejsze od skokowych, a jednocześnie „twarde i wytrzymałe z mocną konstytucją” o poprawnej budowie kończyn [32]. Potomstwo ogiera Elsing, jak i on sam znani byli ze zdrowych nóg i czystości chodów, a wszystkie z wymienionych wcześniej ogierów zaznaczyły swoją obecność na arenie sportowej. W okresie funkcjonowania ogiera Elsing, SK Walewice ukierunkowana była na hodowlę koni, posiadających predyspozycje do WKKW, a wśród przychówku syna ogiera El Paso znalazły się konie, które sprawdziły się w tej konkurencji doskonale.

Według Budzyńskiego i in. [1] wszystkie wskaźniki biometryczne są odziedziczalne. Najwyższy wskaźnik odziedziczalności u koni małopolskich stwierdzono w stosunku do wysokości w kłębie u klaczy ($0,43 < h^2 < 0,80$), natomiast na podstawie wartości wskaźnika odziedziczalności obwodu nadpęcia ($0,18 < h^2 < 0,96$) i obwodu klatki piersiowej ($0,22 < h^2 < 0,43$) uznano te cechy za średnio odziedziczalne dla tej rasy [5]. Dlatego odpowiednio prowadzona selekcja może prowadzić do osiągnięcia postępu hodowlanego i powiększenia kalibru koni małopolskich, co widać na przykładzie omawianego ogiera. Bezpośrednim tego rezultatem są wysokie noty uzyskane przez walewickie potomstwo ogiera Elsing podczas bonitacji (19 klaczy i 11 ogierów). Średnia wartość osiągnięta przez klacze wyniosła 78,96 pkt i 79,75 pkt przez ogiery (tab. 2 i 3). Biorąc pod uwagę fakt, że w latach wcześniejszych zanotowano stopniowy wzrost parametrów biometrycznych koni małopolskich przy jednoczesnym spadku oceny bonitacyjnej [20] można stwierdzić, że potomstwo Elsinga charakteryzowało się bardzo poprawną budową i ruchem. Te wysokie noty przyczyniły się do pozostawienia wartościowego materiału genetycznego do dalszej hodowli. Mówi o tym liczba potomstwa, które uzyskało wpis do Księgi Stadnej koni małopolskich – 30 osobników na całą grupę 52 źrebiąt urodzonych w SK Walewice (tab. 1). Jak podają Sobczak i Szywała [27] najbardziej zasłużone w hodowli koni małopolskich ogiery arabskie takie jak Dénousté, Fetysz, Abu Mlech, Amurath Sahib pozostawiły po sobie odpowiednio: 22, 17, 14 i 7 liczonych łącznie w drugim i trzecim pokoleniu. Elsing „doczekał się” 651 wnuców, spośród których 541 rasy małopolskiej w tym 181 klaczy i 29 ogierów zostało wpisanych do księgi głównej rasy małopolskiej. To wyjątkowe osiągnięcie, mimo iż według oceny jakościowej cech reprodukcyjnych przeprowadzonej przez Budzyńskiego i in. [7] ogier ten nie znalazł się w pierwszej dziesiątce ogierów kryjących w tym samym czasie w Walewicach. Ocena ta wynikała z obliczenia wskaźnika efektywności rozrodu wyrażonego w punktach, a wyliczonego na podstawie wskaźników rozplodowych ogierów (wyrażonych w proc.). Oprócz ogiera Elsing w stadninie tej kryło wówczas 17 ogierów innych ras. Głównie były to ogiery angloarabskie (AA) – 14 ogierów, ale również pełnej krwi angielskiej – xx (2 ogiery) i czystej krwi angloarabskiej – xxoo (1 ogier). W wyniku przeprowadzonej przez Budzyńskiego i in. [7] oceny najwyższej sklasyfikowane zostały takie ogiery jak Judex xx, Juriste AA, Larysz AA. Jednak z wymienionych ogierów jedynie ostatni pozostawił w latach 1987-1996 w hodowli podobną do ogiera Elsing liczbę potomstwa (29 osobników wpisanych do ksiąg na 50 sztuk potomstwa). Pozostałe ogiery w tym okresie dały odpowiednio Judex xx 23 przeznaczonych do hodowli koni z 44 sztuk potomstwa, a Juriste AA 10 na 12 koni.

Mimo wszystko wyniki rozplodowe ogiera Elsing na tle średnich uzyskanych dla SK Walewice były bardzo wysokie (tab. 4). Dotyczy to zwłaszcza dużej liczby źrebiąt wcielonych do hodowli (71,2%). Odsetek koni wcielonych w tamtych czasach do hodowli koni rasy małopolskiej, pochodzących z tej stadniny wynosił jedynie 25,5%. W przypadku Janowa Podlaskiego potomstwo małopolskie po ogierach arabskich przeznaczonych do hodowli stanowiło aż 65,1%. Trzeba jednak nadmienić, że w stosunku do lat wcześniejszych, wskaźnik ten odnośnie do Janowa Podlaskiego znacznie wzrósł w latach 1960-1984 i wynosił 33,2% [7]. Należy zwrócić również uwagę na dużą liczbę krytych przez omawianego ogiera klaczy w sezonie i jednocześnie długie użytkowanie (8 sezonów). Oznacza to, że wartość ogiera Elsing została bardzo szybko odnotowana.

Charakterystyczne dla dzieci janowskiego ogiera były również takie cechy jak dzielność, jezdność i talent, które pozwoliły im osiągać imponujące wyniki sportowe. Doskonałym tego przykładem jest między innymi wspomniany wcześniej Berlin Bej (Elsing – Berenika po Błagier), który w swojej konkurencji – WKKW – zajął między innymi pierwsze miejsce na podium w klasie CNC** w 2002, a w 2005 podczas konkursu potęgi skoku pokonał przeszkodę mierzącą 190 cm, co okrzyknięto wtedy rekordem dla rasy małopolskiej. Bezkonkurencyjny był również na wystawie zwierząt hodowlanych w 2000 roku na Służewcu, uzyskując maksymalną, niepokonaną liczbę punktów za pokrój – 40 na 40 [18, 28, 29]. Pozostawił po sobie 154 potomków, z czego 143 rasy małopolskiej. Zarówno Berlin Bej, jak i dwóch jego synów Nort (Berlin Bej – Norma po Wiedeń) oraz Kamp (Berlin Bej – Kama po Pers) oprócz sportowych, odnosili też sukcesy hodowlane [10, 29]. Wśród potomstwa Elsinga, które również osiągnęło wysokie wyniki sportowe i hodowlane, znalazł się Hakim Bej, który w 1999 roku wygrał MPMK w ujeżdżeniu w kategorii koni 6-letnich (w 1998 zajął 3 miejsce w kategorii 5-latków). Natomiast Harris Bej uzyskał wybitną ocenę w zakładzie treningowym w Kwidzynie i osiągnął umiejętności umożliwiające mu start w Mistrzostwach Świata w powożeniu zaprzęgiem czterokonnym. Fan Bej, Brokat Bej, Alt Bej, Jun Bej

Tabela 4

Wybrane wskaźniki rozplodowe ogiera Elsing na tle wyników wszystkich ogierów kryjących klacze małopolskie w latach 1986-1995 w SK Walewice (17 szt.) i SK Janów Podlaski (6 szt.)

Wybrane wskaźniki rozplodowe	SK Walewice*	Janów Podlaski*	Elsing oo**
Liczba klaczy krytych przez ogiera (sezon)	12,2	16,1	15,3
Długość użytkowania ogiera (sezon)	4,4	3,5	8,0
Źrebięta odsadzone (%)	94,0	90,3	96,1
Źrebięta wcielone do hodowli (%)	25,5	65,1	71,2

* Średnia za okres 1986-1994 na podstawie Budzyński i in. [7]

** Średnia za okres 1987-1995

oraz Lap Bej startowali w konkurencji skoków przez przeszkody, przy czym ostatni (Lap Bej) – uczestniczył również w konkurencji WKKW tak jak jego syn oraz dwóch wnuków. Ogier Burłaj Bej, po tym jak dostał ocenę wybitną w zakładzie treningowym w Kwidzynie, został sprzedany do Niemiec do Stada Ogierów Dillenburg.

Obok wymienionego wyjątkowego ogiera Berlin Bej, do sukcesu hodowlanego ogiera Elsing przyczyniły się również takie ogiery jak Hai Bej (pozostawił po sobie aż 106 klaczy i ogierów, w tym 82 rasy małopolskiej), Mar Bej (ojciec 95 koni w tym 71 małopolskich), a także wspomniany już Lap Bej, którego liczne potomstwo (87 koni w tym 71 małopolskich) sprawdziło się w sporcie. Warto tu wspomnieć o cennym synu Lap Beja o imieniu Milczan od Milanda po Hippies. Ogier ten wyróżniał się dobrymi chodami i potęgą skoku, zajął 3 miejsce na czempionacie rasy małopolskiej w 1999 roku w Sopocie (kategoria koni 4-letnich). Zostawił dwóch uznanych synów, którzy również pozostawili po sobie liczne i wartościowe potomstwo. Jeden z nich – Rashim od Rosa Aga po Agat kryje już trzeci sezon w SK Walewice.

Podsumowując, można powiedzieć, że kariera hodowlana ogiera Elsing była mu niemal pisana. Patrząc od ogiera Czort (Wielki Szlem – Forta po Kuhailan Abu Urkub), który jako pierwszy z tego męskiego rodu czystej krwi był używany do krycia w półkrwi angloarabskiej i który dał ojca Elsinga – wybitnego El Paso, jest to jeden z najstarszych rodów założonych przez polskiego konia, który nadal trwa i ma przedstawicieli w każdej dyscyplinie jeździeckiej.

Ponieważ rasa małopolska jest cenna z punktu widzenia dziedzictwa narodowego [17], ważne jest, by hodowcy mieli szeroki dostęp do jak najbardziej wartościowego materiału hodowlanego [5, 6, 12, 14]. Analizując wyniki hodowlane Elsinga można stwierdzić, że ogier ten był doskonałym reproduktorem. Pozostawione przez niego potomstwo potwierdziło swoją wartość, dając w kolejnych pokoleniach cenne konie zarówno pod względem hodowlanym, jak i sportowym, co może być podpowiedzią dla hodowców szukających wartościowych rodowodów koni do dalszej hodowli. Niestety ze względu na ograniczony dostęp do wyników sportowych koni w Polsce, trudno jest wykazać wszystkie osiągnięcia potomstwa ogiera Elsing. To wielka strata zarówno dla hodowców, jak i sportowców.

Literatura: 1. **Budzyński M., Chmiel K., Rudziński K., Sołtys L.**, 1988 – Odziedziczalność wskaźników biometrycznych w okresie wzrostu i rozwoju koni małopolskich. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 8, 81-90. 2. **Budzyński M., Słomka Z., Sołtys L., Rudziński K.**, 1988 – Wzrost i rozwój koni małopolskich w Stadninie Janów Podlaski *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 6, 95-102. 3. **Budzyński M., Słomka Z., Sołtys L.**, 1990 – Ocena wartości hodowlanej ogierów czołowych w stadninach małopolskich. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 8, 143-156. 4. **Budzyński M., Sołtys L., Słomka Z.**, 1990 – Wskaźniki użyteczności rozplodowej małopolskich klaczy stadnych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 8,

157-163. 5. **Budzyński M., Sołtys L., Słomka Z., Kaczyńska Cz., Rudziński K.**, 1990 – Uwarunkowania genetyczne pokroju i cech użytkowych koni małopolskich. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 8, 105-118. 6. **Budzyński M., Słomka Z., Sołtys L., Kamieniak J.**, 1995 – Ocena porównawcza wskaźników reprodukcyjnych elitarnych klaczy małopolskich i wielkopolskich. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 13, 117-125. 7. **Budzyński M., Słomka Z., Sołtys L., Gancarz J., Kamieniak J., Suska M.**, 1996 – Wpływ ogierów czołowych na poziom wskaźników reprodukcyjnych w wybranych stadninach koni małopolskich. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 14, 103-108. 8. **Brzozowska A.**, 2008 – Ocena wyników sportowych koni różnych ras startujących w ogólnopolskich zawodach wszechstronnego konkursu konia wierzchowego Praca inżynierska; Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Bioinżynierii Zwierząt. 9. **Chachula J., Kędziński D.**, 1980 – Niektóre czynniki warunkujące wartość użytkową koni sportowych. *Koń Polski* 4, 13-16. 10. **Cuber A.**, 2004 – Małopolska arystokracja w Neustadt-Dosse. *Hodowca i Jeździec* 3, 14-15. 11. **Dokumentacja hodowlana SK Walewice.** 12. **Gancarz J.**, 2001 – Wskaźniki reprodukcyjne klaczy i ogierów małopolskich z uwzględnieniem poziomu inbredu. I. Hodowla koni małopolskich w stadninach państwowych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 19, 189-197. 13. **Jodkowska E., Badura N., Stasina P.**, 2013 – Analiza eksterieru koni startujących w skokach przez przeszkody i ujeżdżeniu. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Biologia i hodowla zwierząt* 70, 35-44. 14. **Jończyk A.**, 2004 – Nowa kolekcja małopolskich reproduktorów. *Hodowca i Jeździec* 3, 10-13. 15. **Kamieniak J., Budzyński M., Sapała M., Budzyńska M., Krupa W., Sołtys L.**, 2005 – Różnorodność etologiczna zarodowych koni małopolskich z uwzględnieniem linii genealogicznych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 23, 169-176. 16. **Komosa A., Godynicki S.**, 2001 – Pokrój a cechy metryczne kości i ścięgien koni. *Roczniki Naukowe Zootechniki, Suplement* 14, 183-193. 17. **Kordalski K., Wiszowaty K.**, 2005 – Konie małopolskie. *Hodowca i Jeździec* 2, 6-9. 18. **Kosacki J.**, 2002 – Nie tylko Berlin Bej. *Koń Polski* 2, 42. 19. **Kubacki S., Drewka M.**, 2010 – Zaobserwowane zmiany w podstawowych wymiarach biometrycznych koni małopolskich w latach 1975-1996. *Przegląd Hodowlany* 4, 17-19. 20. **Kulisa M., Pieszka M., Łuszczynski J., Śledź M.**, 2000 – Wyniki hodowlane ogierów kryjących w stadninach małopolskich w latach 1985-1997. *Folia Universitatis Agriculturae Stetinensis. Zootechnica* 40, 249-254. 21. **Kulisa M., Pieszka M., Łuszczynski J., Ciuraszkiewicz G.**, 2000 – Wpływ rasy pełnej krwi angielskiej i czystej krwi arabskiej na hodowlę koni małopolskich. *Folia Universitatis Agriculturae Stetinensis. Zootechnica* 40, 237-247. 22. **Kulisa M., Łuszczynski J., Pieszka M., Śledź M.**, 2000 – Charakterystyka biometryczna ogierów kryjących w stadninach koni małopolskich w latach 1945-1997. *Folia Universitatis Agriculturae Stetinensis. Zootechnica* 40, 231-236. 23. **Maciejewski M.**, 2002 – Od Ułusa do Berlin Beja – *Koń Polski* 1, 48-50. 24. **Program Hodowli Koni Małopolskich 2019** – Wydawnictwo PZHk, Warszawa. 25. **Pruski W.**, 1983 – Dwa wieki polskiej hodowli koni arabskich (1778-1976) i jej sukcesy na świecie. Wydawnictwo PWRiL, Warszawa. 26. **Sapała M., Kamieniak J., Budzyńska M., Gancarz J., Stefaniuk A.**, 2002 – Ocena zdolności praco twórczych i pobudliwości nerwowej ogierów małopolskich z uwzględnieniem wpływu rasy ojca. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio EE. Zootechnica* 20, 249-255. 27. **Sobczak Z., Szywała J.**, 1981 – Charakterystyka biometryczna ogierów małopol-

szych zapisanych do ksiąg stadnych. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Zootechnika 24, 235-248. **28. Staszalek M.**, 2007 – Ogiery małopolskie w wyczynowym sporcie jeździeckim w latach 1993-2003. Praca magisterska, Akademia Rolnicza w Lublinie, Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt. **29. Staszalek M.**, 2008 – Elsing. Koń Polski 3, 24-26. **30. Szadyn E.** 2004 – O niedoszłych: czempionie i reproduktorze. Koń Polski 6, 66-67. **31. Tomczyk-Wrona I.**, 2016 – Analiza cechy

kośćistości u źrebiąt rasy huculskiej odsadzanych naturalnie przez klacze w warunkach hodowli zachowawczej. Wiadomości Zootechniczne 54(1): 82-91. **32. Wierzbicka-Maciejewska M.** 2002 – Jeszcze o synku Elsinga. Koń Polski 2, 16-17.

Autorki składają serdeczne podziękowania dla SK Walewice, Pana Michała Maciejewskiego oraz Pana Mateusza Staszalka za okazaną życzliwość, pomoc i udostępnienie materiałów do badań.

The influence of the Arabian stallion Elsing on the breeding of Małopolska horses at the Walewice Horse Stud

Summary

The Małopolska horse breed is characterized by good fertility, stamina, and health, as well as exceptional beauty. Horses of this breed are also highly valued for their versatility, as they perform well in nearly every equestrian discipline. The breed has been improved, in part, using Thoroughbred and purebred Arabian stallions. The aim of the work was to present the role of the purebred Arabian stallion Elsing from Janów Podlaski, used for mating at the Walewice Stud in 1987–1995, in the breeding of Małopolska horses. The results of biometric measurements (height at withers, chest circumference, and cannon bone circumference) and points assigned in the quality evaluation of 52 of Elsing's Walewice progeny were analysed. The number of individuals in the second generation used for breeding was also taken into account. The sporting achievements of selected daughters, sons and the next generation were presented as well. The biometric analysis of Elsing's progeny compared to horses of the Małopolska breed sired by Arabian stallions confirmed his value as a sire highly suited to improvement of the breed. His progeny performed well as sport horses and in breeding, passing on positive traits and providing excellent material for further breeding. The use of these horses by breeders yielded the intended results, in terms of both breeding and sport, and contributed to ongoing breeding progress and perpetuation of the correct type of Małopolska horse.

KEY WORDS: Arabian stallion, Elsing, Małopolska horses

WYDZIAŁ
NAUK O ZWIERZĘTACH
I BIOGOSPODARCI

**INSTYTUT ŻYWIENIA ZWIERZĄT
I BROMATOLOGII**

Szanowni Państwo,

Instytut Żywienia Zwierząt i Bromatologii Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie wraz z Instytutem Fizjologii i Żywienia Zwierząt im. Jana Kielanowskiego Polskiej Akademii Nauk oraz Sekcją Fizjologii i Żywienia Komitetu Nauk Zootechnicznych i Akwakultury PAN serdecznie zapraszają na **XLIX Konferencję Naukową Sekcji Żywienia Zwierząt Komitetu Nauk Zootechnicznych i Akwakultury Polskiej Akademii Nauk.**

Konferencja odbędzie się w dniach 25-27 września 2023 r. w Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie.

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie: <https://up.lublin.pl/knz-lublin-2023/>

Serdecznie zapraszamy do Lublina!